

Zonderlinge en bijzondere Gentse plaatsnamen

ABRAHAMSTRAAT EN APOSTELHUIZEN - DE NAMEN

Luc Devriese

Twee bijbelse straatnamen, niet middeleeuws (1). Marcus van Vaernewijck schreef erover in zijn heel merkwaardige ‘Geschiedenis van België’ (eerste uitgave in 1559): ‘Voorders hebben menigvuldige andere dingen naemen daer men den oorsprong niet meer van weet; en aldus staet naer onzen tyd te gebeuren van de Abraham- en Apostel-straeten, wanneer de beelden zullen af zijn, na de welke sij nu genoemt worden’ (2).

De beelden waren er dus nog niet toen de straten die namen al droegen. Victor Fris nam in zijn boekje over de Gentse straatnamen de wens van Marcus voor werkelijkheid (3). De straten zouden naar beelden genoemd zijn. Dat klopt min of meer voor de Abrahamstraat, terwijl het erg onwaarschijnlijk is voor de Apostelhuizen.

Abrahamstraat

Dezelfde Marcus meldde later dat de sculptuur (of afbeelding?) van Abraham die zijn zoon onthoofdt, effectief aangebracht werd aan de gevel van een huis in een nieuwe straat (4). Dat was in een gedeeltelijke verkaveling van het Hof ten Walle in de buurt van de Burgstraat en betrof de huidige Bonifantenstraat. Maar het is best mogelijk dat het huis ter hoogte van de aangrenzende Abrahamstraat stond. Hierbij moet opgemerkt worden dat ‘onthoofden’ een onorthodoxe versie van het bijbelverhaal vertolkt. De geschiedenis is bekend: Abraham wilde zijn enige zoon offeren, maar God zelf verhinderde dat. Dat slachtofferen – in feite een mensenoffer brengen – gebeurde normaal niet door onthoofding en het gebeuren werd ook nooit zo voorgesteld. In Vaernewijcks tijd was dat immers een straf voor ernstige misdaden begaan door edelen of ‘vrije’ lieden. Het gewone volkje ‘mocht’ zich meestal tevredenstellen met de galg. Of verwarde Marcus dit verhaal met dat van de Onthoofdingsbrug iets verderop aan het begin van de Burgstraat, waar volgens de legende een vader zijn zoon effectief het hoofd zou afgeslagen hebben?

Apostelhuizen

De Prinsenhofbuurt was rijk en sommige eigenaars konden zich sculpturen en gevelschilderijen permitteren. Dat was niet het geval met de wijk Overschelde die regelmatig te kampen had met wateroverlast en regelrechte overstromingen. De straat die vanaf Vaernewijcks' tijd inderdaad Apostelstraat genoemd werd, heette voordien Blomstraat. In 1553-1559 schrijft men 'de straete van oudste tijde ghenampt de Blomstraete, alsnu d'Appostelstraet'. De buurt werd omschreven als 'bij het schuttershof van de Sint-Sebastiaansgilde' (5) of 'bij de Blijenhoek' (bij de huidige Van Eyck) en ook wel 'bij 't Stick' (meer naar Sint-Anna toe, bij het nu nog bestaande straatje 't Stuk). Minstens sommige huisperceeltjes kwamen achteraan uit op een waterloop, die nu eens Schepenenvijver, Klein- of Oud Scheldeken, dan weer Kapucijnengracht genoemd werd. Een enkel waarschijnlijk belangrijker huis had een naam. In 1610 lezen we: 'huus... in de Apostelstrate wesende het middelhuus vande Apostelhuusen, ghenampt Ons Heeren huus'.

Een notitie uit 1563 vermeldt: 'het Scuttershof daer veel huusekens staen, ghenampt d'Apostelhuysen'. De schutters verdwenen er aan het einde van de zestiende eeuw en de herinnering aan hun hof overleefde niet lang. In de stadsrekeningen van 1623-1624 noteert men 'Appostelhuysen, eertijts het Schuttershof van St. Sebastiaen', maar bij Justo Billet heet het in 1661 zonder omwegen 'de Apostel huysen' (6).

De naam Apostelhuizen kwam wel meer voor in Vlaanderen, in Laarne bijvoorbeeld. Nog elders kregen straten gelijkaardige namen. In het West-Vlaamse Pittem heeft men de Tien Geboden en de Acht Zaligheden, ooit nieuwe straten waarlangs tien of acht huizen stonden. En zo zullen er nog wel meer zijn. Een vermelding uit 1602-1604 wijst voor het Gentse geval nog het meest expliciet op iets dergelijks: 'in de strate up 't Stuck ...een van de twaelf appostelhuysen'.

Veel meer dan armtierige bouwseltjes in vakwerk en leem kunnen het niet geweest zijn. In elk geval zijn er, afgezien van de wankele toekomstvoorspelling bij van Vaernewijck, geen vermeldingen bekend van apostelbeelden of -afbeeldingen op die 'huusekens' of daar in de buurt. Mocht zoiets opvallend daar te zien geweest zijn, het zou zeker archiefsporen nagelaten hebben.

Noten

- 1 Niet vermeld in Gysseling, M. (1954), *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, De Standaard, Antwerpen, pp. 87.
- 2 van Vaernewyck, M. (1559), *Spiegel der Nederlantsche Audtheyt* (latere drukken: *Historie van Belgis*), vierde boek, kapittel 45. Citaat overgenomen uit de uitgave van 1784, p. 218-219.

- 3 Fris, V. (1925), *De Gentse straatnamen*, Gent, Volksdrukkerij, p. 13 en 20-21.
- 4 Aangehaald onder de titel ‘Naamverwarring’ in: Charles, L., Everaert, G., Laleman, M.C., Lievois, D. (2003), *De Berg van Barmhartigheid in Gent*, Snoeck, Gent, p. 14. Refererend naar *Van die beroerlicke tijden in die Nederlanden en voornamelick binnen Ghendt 1566-1568*. Uitgegeven door F. Vander Haeghen (Gent, 1872-1881).
- 5 Stoops, G. (2016), Een stukje Gent in 1534’ ontraadseld: bultjes worden doelen. In: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 44 nr. 3, p. 181-186.
- 6 In de Nota’s Straten nr. 8, Stadsarchief, Gent met o.m. verwijzingen naar de boeken Vrij Huis – Vrij Erf, reeks 303 nr. 3, f. 211, 214 (1551), 1553-1569, f. 18 en 1602-1604, f. 29; staat van goed van Glaude Damast fs. Jan reeks 330, f.94 (1558, geacteerd in 1563); rekeningen stedecijnzen, reeks 440 nr. 42, f. 58 (1622-1623); Justo Billet, Politije boeck nr. I, f. 152-164 (1661).

Apostelhuizen nr. 9 en 11 in 1940 (SAG SCMS 80)